

VESZÉLYES VIZEKEN

KONFLIKTUSOK ÉS BIZTONSÁGI
FENYEGETÉSEK A TÁVOL-KELETEN

PÁZMÁNY NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK – 14. KÖTET

A SOROZAT EDDIGI KÖTETEI:

João Carlos Espada: A POLITIKAI SZABADSÁG ANGLO-AMERIKAI
HAGYOMÁNYA. EURÓPAI SZEMSZÖGBŐL

Gáthy Vera: INDIA. A MÚLTBÓL A JÖVŐ FELÉ

Györffy Dóra: BIZALOM ÉS PÉNZÜGYEK.
VÁLSÁG ÉS VÁLSÁGKEZELÉS AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Jany János: JOGI KULTÚRÁK ÁZSIÁBAN

Jany János: AZ ISZLAMIZMUS. ESZMETÖRTÉNET ÉS GEOPOLITIKA

Nyirkos Tamás: POLITIKAI TEOLÓGIÁK

Rezsőházy Rudolf: BEVEZETÉS A TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK
MÓDSZERTANÁBA

Salát Gergely: BÜNTETŐJOG A HAN-KORI KÍNÁBAN

Salát Gergely (szerk.): A KÍNAI ALKOTMÁNY

Salát Gergely (szerk.): KÍNAI ÁLOM – KÍNAI VALÓSÁG

Salát Gergely és Szilágyi Zsolt (szerk.): TRAUMÁK ÉS TANULSÁGOK.
A II. VILÁGHÁBORÚ ÖRÖKSÉGE A TÁVOL-KELETEN

Szigetvári Tamás: EURÓPAI INTEGRÁCIÓ ÉS/VAGY KELETI NYITÁS.
TÖRÖK KÜLPOLITIKAI ÉS KÜLGAZDASÁGI DILEMMÁK A 21. SZÁZAD ELEJÉN

Zsinka László: EURÓPA FELEMELKEDÉSE.
A NYUGATI HEGEMÓNIA KEZDETEI

VESZÉLYES VIZEKEN

KONFLIKTUSOK ÉS BIZTONSÁGI
FENYEGETÉSEK A TÁVOL-KELETEN

SZERKESZTETTE

SALÁT GERGELY – SZAKÁLI MÁTÉ – SZILÁGYI ZSOLT

TYPOTEX

VESZÉLYES VIZEKEN – KONFLIKTUSOK ÉS BIZTONSÁGI FENYEGETÉSEK
A TÁVOL-KELETEN

Szerkesztette: Salát Gergely, Szakáli Máté, Szilágyi Zsolt, 2019

Copyright © Byrappa Ramachandra, Csanádi Mária, Günsberger Dóra, Gyuris Ferenc, Háda Béla, Hegyi Henrietta, Horváth Csaba Barnabás, Klemensits Péter, Kusai Sándor Zoltán, Marácz Fanni, Papp Bendegúz, Rácz Lajos, Róma Ádám, Salát Gergely, Schwarcz Emese, Simay Attila Endre, Stempler Ádám, Szakáli Máté, Szilágyi Zsolt, Zoltai Alexandra

Hungarian edition © Typotex/Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2019

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 493 023 5

ISSN 2416-1438

Typotex – Panta

A PANTA a Pázmány Egyetem Nemzetközi TANulmányokkal foglalkozó szakmai közösségének könyvsorozata, mely széles értelemben vett társadalomtudományi munkák révén mutatja be a globális világ múltját és jelenét. A sorozat neve egyszerre utal az intézményi háttérre, valamint arra a teljességre és sokszínűségre, amit megragadni hivatott: Πάντα.

Sorozatszerkesztő: Jany János

TARTALOM

ELŐSZÓ	9
I. GÓCPONT: ÉSZAKKELET-ÁZSIA	12
SALÁT GERGELY — Amikor bálnák küzdenek... A koreai válságban közvetlenül érintett államok stratégiai érdekei és lehetőségei	13
SCHWARCZ EMESE — A dél-koreai–japán súrlódások dinamikája – A vigasztól a kérdés	43
SZILÁGYI ZSOLT — A „béke szigete”. A független Mongólia külpolitikai célkitűzései és szerepe a távol-keleti biztonságpolitikai konfliktusokban	57
II. AZ ÚJ FŐSZEREPLŐ: KÍNA	76
RÁCZ LAJOS — A stratégiai kultúra szerepe a távol-keleti konfliktusokban	77
KUSAI SÁNDOR ZOLTÁN — Kína megújult külpolitikájának néhány aspektusa közép-európai szemmel	95
HEGYI HENRIETTA — Kína szerepe a kibertérben: áldozat vagy bajkeverő?	115
RÓMA ÁDÁM — India és Kína farkasszemét néz a Doklam-fennsíkon	133

III. AMERIKA VISSZAINTEGET	146
HORVÁTH CSABA BARNABÁS — Négyes koalíció Kína ellen? – Geopolitikai sakkjátszma az ausztrál–amerikai–indiai–japán négyes és a kínai Övezet és Út Kezdeményezés között	147
MARÁCZI FANNI — Trump & Taiwan – Felborulhat-e a szoros- közi kapcsolatok rendje?	165
ZOLTAI ALEXANDRA — Trump és a dél-kínai-tengeri konfliktus: Pivot to Obama?	179
IV. DILEMMÁK DÉLEN	196
BYRAPPA RAMACHANDRA — Dél-Ázsia mezsgyéjének elolvadása és ennek következményei	197
HÁDA BÉLA — Tengeri hatalmak az Indiai-óceánon – stratégiai célok és katonai kapacitások	213
GÜNSBERGER DÓRA — A Kínai–Pakisztáni Gazdasági Folyosó biztonsági aspektusai: külső és belső kihívások	231
PAPP BENDEGÚZ — Banglades környezet okozta gazdasági problémái	253
V. SZIGET FESZTIVÁL DÉLKELET-ÁZSIÁBAN	266
KLEMENSITS PÉTER — Rodrigo Duterte „független” külpolitikája és az amerikai–filippínó szövetség alakulása Donald Trump hivatalba lépését követően	267
STEMPLER ÁDÁM — A dél-kínai-tengeri konfliktus Kína és a Fülöp-szigetek között	279
SZAKÁLI MÁTÉ — Az 1998 utáni indonéz szeparatizmuspolitika Nyugat-Új-Guineán a kormányzati döntéshozatal szemszögéből	295

VI. GAZDASÁG ÉS BIZTONSÁG	320
CSANÁDI MÁRIA — A megszaladó beruházások strukturális okai és rendszerbeli kockázatai Kínában	321
GYURIS FERENC — A kínai működő tőke kiáramlása a globális válság után	337
SIMAY ATTILA ENDRE — Külkereskedelem mint (kölcsonös) gazdasági függés Ázsiában	357
A KÖTET SZERZŐI	367

ELŐSZÓ

Az utóbbi években egyre gyakrabban irányul a nemzetközi figyelem Ázsia régi és új biztonsági problémáira és konfliktusaira. Kína folyamatos növekedésével és erősödésével szétfeszíteni látszik az eddigi regionális és globális kereteket, s az új rend kiépítése rengeteg feszültséggel jár. A térség biztonságát eddig garantáló másik főszereplő, az Amerikai Egyesült Államok a Trump-elnökség ellentmondásos külpolitikai lépéseivel új helyzetet teremtett, politikájuk újragondolására készítve az USA térségbeli szövetségeseit és riválisait. Észak-Korea atom- és hidrogénbombát robbantott, rakétakísérleteket hajtott végre, és a végletekig kiélezte az északkelet-ázsiai helyzetet, majd hirtelen mosolyoffenzívába kezdett, és még egy észak-koreai–amerikai csúcstalálkozóra is sor került, miközben az alapkönfliktus közel sem oldódott meg. India és Kína határvidékén időről időre összetűzések törnek ki, a Dél-kínai-tengeren folytatódik a kínai térnyerés. A Fülöp-szigetek szövetségcsváltáson, Japán alkotmánymódosításon gondolkodik, miközben a kínai Egy Övezet, Egy Út kezdeményezés a térségbeli viszonyok alapvető átalakítását tűzte ki célul. Észak-, Dél- és Délkelet-Ázsia minden állama geopolitikai versengés szereplőjévé és/vagy terepévé vált. A korábban is zajló területi viták közül egy sem került közelebb a megoldáshoz, s a több országban előforduló robbantásos merényletek, kibertámadások, etnikai konfliktusok és környezetvédelmi katasztrófahehelyzetek arra is felhívják a figyelmet, hogy a nem hagyományos biztonsági problémák is súlyos fenyegetést jelentenek. Migráció, terrorizmus, kalóztevékenység, környezetvédelmi vészhehelyzetek, etnikai összecsapások stb. – az államok közötti konfliktusok mellett az egyéb kockázatokkal is folyamatosan számolni kell.

Ázsia a világ legnagyobb, legnépesebb és leggyorsabban fejlődő kontinense. Miközben azonban a világ gazdasági súlypontja keletre tolódik, s a csúcstechnológiai fejlesztések egyik fő központja is ide kerül, nemigen létezik olyan típusú biztonsági fenyegetés, amelynek a térség államai ne lennének kitéve. Mindeközben reneszánszát éli és éppen a térségben a legintenzívebb

a klasszikus nagyhatalmi versengés, amely a kisebb konfliktusoknak és problémáknak is a saját súlyuknál jóval nagyobb jelentőséget adhat.

Hogy tehát mi történik a Koreai-félszigeten vagy a Dél-kínai-tengeren, Pakisztánban vagy a Taiwani-szorosban, az indonéz szigetvilágban vagy Kína belsejében, egyáltalán nem közömbös számunkra sem. Az ázsiai fejlemények Európa és hazánk jövőjére is hatással lehetnek – ezért nemcsak érdekes, de szükséges is követni őket. Már nemigen létezik olyan, hogy „távoli” konfliktus.

A PPKE BTK Modern Kelet-Ázsia Kutatócsoport és az MTA BTK Nép-rajztudományi Intézet 2017 novemberében konferenciát rendezett a Távolság Kelet biztonsági problémáinak, konfliktusainak, ellentéteinek, illetve ezek gyökereinek és lehetséges kimeneteleinek feltárására. A konferencián magyar Ázsia-kutatók, biztonságpolitikai és külpolitikai szakértők vettek részt. A jelen kötet tanulmányainak alapjául a konferencián elhangzott előadások szolgáltak, de a szerzők jelentősen kibővítették, aktualizálták azokat. Az írásokból mozaikszerűen kirajzolódik, hogy mik a főbb folyamatok, gócpontok és problémátípusok az ázsiai térségben, mire számíthatunk a jövőben, s mire kell különösen figyelnünk.

Budapest, 2018. november

A szerkesztők

I. GÓCPONT: ÉSZAKKELET-ÁZSIA

SALÁT GERGELY

AMIKOR BÁLNÁK KÜZDENEK...

**A KOREAI VÁLSÁGBAN KÖZVETLENÜL ÉRINTETT
ÁLLAMOK STRATÉGIAI ÉRDEKEI ÉS LEHETŐSÉGEI**

2017–2018-ban a Kelet-Ázsiáról szóló híradásokat a nyugati sajtóban a Koreai-félsziget (továbbiakban Korea) fejleményei uralták. A „tűzzel és haraggal” (*fire and fury*) való fenyegetőzéstől néhány hónap alatt eljutottunk Donald Trump (2017–) és Kim Jong-un (Kim Dzsongun, 2011–) szingapúri ölelkezéséig; az atomrobbantásoktól a közös koreai női hokicsapatig a téli olimpián; a ballisztikus rakétakísérletektől három Korea-közi csúcstalálkozóig. A helyzet olykor óráról órára változni látszott, s a koreai örök béke korszakának eljövetele, a testvérek végső egymásra találása mellett egy nukleáris háború kitörése is lehetséges scenáriónak tűnt.¹ A folyamatok még nem zárultak le, s jó ideig valószínűleg nem is fognak. Véleményünk szerint a valóban látványos történések és a remekül fotózható események ellenére lényeges előrelépés nem történt, még hozzá azért nem, mert a koreai helyzetet alapvetően meghatározó geopolitikai körülmények és stratégiai érdekek az elmúlt két évben sem változtak. Jelen tanulmányban ezeket a körülményeket és a válságban közvetlenül érintett államok stratégiai érdekeit, illetve az ezekből következő választási lehetőségeiket mutatjuk be, nem a napi események rekonstruálása, hanem azok tágabb értelmezési keretének kijelölése céljával.

I. AZ ÉSZAKKELET-ÁZSIAI GEOPOLITIKAI KÖRNYEZET ISMÉRVEI

A Koreában zajló folyamatokat mindig is meghatározta a félsziget egyedi földrajzi elhelyezkedése. Ma egy egységes Korea a maga csaknem 80 millió fős össznépességével, gazdag természeti erőforrásaival, valamint ősi kultúrájával és identitásával bárhol máshol a világon legalábbis komoly középhatalomnak számítana. Saját régiójában azonban olyan nagyhatalmak között helyezkedik el az 1948 óta két szuverén állam között felosztott

1| ICG 2018a: 3–5, WARD 2018, KENEALLY 2018, MEER 2011: 53.

I. GÓCPONT: ÉSZAKKELET-ÁZSIA

félsziget, mint Kína, Oroszország és Japán, s az utóbbi háromnegyed évszázadban gyakorlatilag az Egyesült Államokkal is szomszédossá vált. A félsziget tehát a legnagyobb világhatalmak érdekszféráinak ütközőzónájában fekszik, kitéve e hatalmak érdekérvényesítési törekvéseinek, illetve belső folyamataival kihatva a hatalmak viszonyaira és erőegyensúlyára.² E stratégiai helyzet kedvezőtlenességét jól szemlélteti a koreai közmondás, miszerint „Amikor bálnák küzdenek, a rák háta törik el”.³

A nagyhatalmak elsődleges célja nem a Korea feletti befolyás megszerzése vagy a félsziget erőforrásainak kiaknázása; elsősorban azt szeretnék megakadályozni, hogy az egész félsziget egy rivális hatalom ellenőrzése alá kerüljön. Korea északkeleti határa mintegy 100 kilométerre fekszik Vlagyivosztoktól, Oroszország legnagyobb keleti kikötőjétől; a félszigetet Japántól elválasztó szoros átlagosan csak 200 kilométer széles, de ennél jóval keskenyebb pontjai is vannak; a kínai–észak-koreai határ az egyike azon kevés pontnak, ahol Kína sűrűn lakott területei szárazföldről könnyen támadhatók, de tengeren Sanghaj is csak néhány száz kilométerre van Korea partjaitól.⁴ Emiatt minden érintett hatalomnak bőven van félnivalója attól, hogy Korea egy ellenséges hatalom befolyása alá kerül (az USA érdekei ebben a tekintetben csak közvetetten vannak veszélyeztetve, de jelenlegi kedvező pozícióinak feladása hátrányt jelentene neki). Ráadásul a nagyhatalmi rivalizálás reneszánszát éljük, így a jelenkori koreai események is a Kína–USA–Oroszország–Japán négysszögben értelmezhetők, miközben természetesen maguk az érintettek – Észak- és Dél-Korea – is saját érdekeiket igyekeznek érvényesíteni e bonyolult képletben.

A földrajzi elhelyezkedés mellett a másik meghatározó tényező a félsziget kettéosztottsága. 1945-ben teljesen önkényesen, egy *National Geographic*-térkép segítségével⁵ meghúzott vonal mentén, a földrajzi és gazdasági körülményeket, illetve a természetes regionális határokat teljesen figyelmen kívül hagyva ideiglenes megoldásként jelölték ki az Észak–Dél határt. A kettéosztottságot az 1950–53-as koreai háború konzerválta, amelyet azonban, mint ismeretes, máig nem zárt le békeszerződés. Fontos kiemelni, hogy az 1953-as tűzszünetet három fél írta alá: az ENSZ-parancsnokság (amelynek nevében természetesen egy amerikai altábornagy járt el); a Koreai Néphadsereg; továbbá a Kínai Népi Önkéntes Hadsereg. Ha sor kerülne egy békeszerződés aláírására – ahogy ez az utóbbi időben többször felmerült –, ezek alapján abban Kínának, az ENSZ-nek és a Koreai Népi Demokratikus

2| KIM 2009: 1–2.

3| ICG 2018a: 6, NORRIS 2017.

4| Korea geopolitikai helyzetéről lásd például MARSHALL 2016: 177–196.

5| FRY 2013.

Köztársaságnak (KNDK) szerepet kellene vállalnia, de Phenjan biztosan ragaszkodna az amerikai aláíráshoz is, míg a Koreai Köztársaság szerepe – legalábbis elvileg – kérdéses, hiszen Szöul nem szerepelt a tűzszünet aláírói között. Vagyis a békeszerződés nem lehetne Észak–Dél belügy, azt értelmes módon csak nagyhatalmi részvétellel lehetne megkötni. Tehát megint oda jutunk, hogy a koreai kérdésben a valódi pozitív változáshoz sok érintett hatalom alkujára lenne szükség; ugyanakkor a békeszerződés, noha tényleges előrelépést jelentene, nem oldaná meg a valódi problémát.

A geopolitikai környezethez hozzátartozik az a szemünk előtt zajló fokozatos változás, amelyet Kína egyre jelentősebb hatalommá válása okoz. Az ország gazdasági erejével politikai és diplomáciai súlya, illetve katonai ereje is töretlenül növekszik, ami a térségben az erőviszonyok folyamatos eltolódását idézi elő. Ez kihat a koreai kérdés kontextusára is, hiszen a szereplőknek egy olyan térben kell mozogniuk, amelyben Kína befolyása és érdekérvényesítő képessége egyre erősebb. Ezért valamennyi érintett állam minden Koreát érintő lépésénél számításba kell venni a kínai érdekeket és reakciókat is, miközben arról sem szabad megfeledkezni, hogy – megerősödése ellenére – Peking ráhatása az eseményekre továbbra is korlátozott.

Végül, de nem utolsósorban meg kell említeni azt a változást, amely az egész koreai problémakört az érdeklődés középpontjába helyezte. Ez pedig az észak-koreai nukleáris és rakétaprogram előrehaladása, amelynek következtében a rezsim 2018-ra képessé válhatott nukleáris robbanótöltet célba juttatására az észak-amerikai kontinensen.⁶ Ez alapvetően módosíthatja az USA számításait és mozgásterét.

Ebben a különleges és bonyolult helyzetben kell tehát minden szereplőnek lavíroznia; hogy ki milyen érdekeket követ, azt az alábbiakban vázoljuk, az eseményekben leginkább érintett hat országra – a 2003 és 2009 között zajlott úgynevezett hatoldalú tárgyalások résztvevőire – összpontosítva.

II. A SZEREPLŐK FŐBB STRATÉGIAI ÉRDEKEI

II.1. Észak-Korea (KNDK): szuverenitás és rezsimbiztonság

Bár a nyugati média Kim Jong-unt gyakran őrült, kiszámíthatatlan, infantil személyiségnek ábrázolja, rezsimjét pedig irracionálisnak, valójában a legifjabb Kim – ahogy annak idején apja és nagyapja is – sokkal inkább tűnik tökéletesen racionális, cinikus realpolitikusként, aki döntéseit gondos

6| FRIEDMAN 2017.

költség-haszon elemzés alapján hozza, s aki mindent könyörtelenül a rezsim érdekeinek rendel alá.⁷ A hiperrealistaként jellemezhető Phenjan jól kiszámítható módon a következő – egymással természetesen összefüggő – két célt kívánja elérni, s minden megnyilvánulása ezekre fűzhető fel: 1) az ország szuverenitásának megőrzése; 2) a rezsim fennmaradásának garantálása.⁸

Mivel a szomszédos nagyhatalmak több mint kétezer éve rendszeresen – és sokszor sikerrel – kísérletet tettek Korea függőségbe vonására és önállóságának felszámolására, a mindenkori koreai politikai elit és a közvélemény számára a szuverenitáskérdésnek kiemelt szerepe van. A függetlenség megőrzése vagy kivívása mindig elsődleges cél. Erre alapoz az észak-koreai rendszer is, amikor magát a koreai függetlenség egyetlen képviselőjének állítja be (a propagandában az amerikaiak bábjaiként kezelt szöuliakkal szemben), s az egész ország ideológiai alapjául a *juche* eszmét, az önerőre támaszkodást, önellátást, önállóságot teszi meg⁹ (ennek megfelelően a kommunizmusra való utalásokat már korábban törölték az alkotmányból¹⁰). A phenjani vezetés az amerikai veszélyt láthatóan nagyon is valóságosnak tartja: a rendszer alapítói számára a koreai háború meghatározó tapasztalatot jelentett, s ennek egyik tanulsága az volt, hogy az amerikaiak beavatkozási hajlandóságát nem szabad alábecsülni (1950-ben elkövették ezt a hibát). Mondhatnánk ugyan, hogy az amerikai fenyegetés képzete már idejétmúlt, és a folyamatos ezirányú propagandával – amely az 1950-es évek óta keveset változott – a vezetés magát is megtéveszti, ám Afganisztán, Irak és Líbia példája csak a 2000-es évekből nagyon is indokoltta teszi, hogy Phenjanban tartsanak egy esetleges amerikai intervenciótól, amely nemcsak a rezsimet söpörné el, de szerintük a koreai függetlenséget is.¹¹ Japánnal kapcsolatban a koreaiaknak még negatívabb történelmi tapasztalataik vannak, amelyeket a propaganda szintén életben tart; nem tudhatjuk, hogy a – jelenleg irreálisnak tűnő – japán veszélyben valóban hisznek-e, de ez se kizárt.

Ugyanakkor nemcsak az amerikaiakat és a japánokat kell távol tartani a Kim-rezsim nézete szerint, hanem, amennyire lehet, a kínaiakat is (akik a történelem során a legfőbb veszélyforrást jelentették). A Kínai Népköztársaság – később részletezendő okokból – támogatja a phenjani rezsim fennmaradását, de az utóbbi igyekszik megőrizni mozgásterét a kínaiakkal szemben is.¹² A nukleáris kísérletek – amelyeket Kína mindig élesen el-

7| A Kimek racionalitásáról lásd LANKOV 2017: 104, BEKKEVOLD – BOWERS 2017: 1–2.

8| ICG 2018a: 6–7.

9| MEER 2011: 54–55, ISOZAKI 2017: 15–23.

10| HERSKOVITZ – KIM 2009.

11| ICG 2018a: 7, LANKOV 2017: 106–107.

12| Az észak-koreai Kína-politika motivációiról lásd ZHANG 2018.

ítél – részben Pekingnek szóló üzeneteknek is tekinthetők, melyek azt jelzik, hogy a phenjani rezsim a nemzetbiztonsága alapját érintő ügyekben nem hajlandó engedelmeskedni a kínai kormánynak, s kész akár arcvesztést is okozni neki. Úgy tűnik, a 2018 elején megkezdett diplomáciai offenzívát is a kínaiakkal való előzetes egyeztetés nélkül kezdeményezte Kim Jong-un,¹³ de végül március és június között háromszor is váratlanul Kínába utazott Xi Jinpinghez (Hszi Csin-ping, 2012/2013–). Ez olyan kínai nyomásgyakorlást sejtet – hatalomra kerülése óta ezelőtt Kim egyszer sem utazott külföldre, Kínába se –, aminek Phenjan nem tudott vagy akart ellenállni. Az észak-koreaiak önérdékkövetése miatt a kínai–észak-koreai viszony Kim Jong-un hatalomra kerülése óta többször is kifejezetten fagyossá vált,¹⁴ miközben további feszültségek is megjelenhetnek a kétoldalú relációban, hiszen az alapszituáció változatlan: Phenjan cselekvési autonómiája korlátozása nélkül szeretne minél több kínai gazdasági segítségre és támogatásra szert tenni.

Az észak-koreai szuverenitás és a jelenlegi rezsim fennmaradása elméletben elválasztható lenne egymástól, de a phenjani vezetés egyelőre sikeresen társítja össze a kettőt a közgondolkodásban. A propaganda ugyanis évtizedek óta sulykolja: ha a Kim család megbukik, akkor szükségképpen valamely külső hatalom fogja ellenőrzése alá vonni az országot, ami a vonatkozó történelmi tapasztalatok miatt a közvélemény nagy része számára elfogadhatatlan perspektíva. Itt azonban többről van szó pusztá propagandánál, s véleményünk szerint ez a rendszer belső támogatottságának fő oka: a Koreai-félsziget fentebb vázolt speciális helyzete miatt nemigen képzelhető el olyan forgatókönyv, amely a Kim-rezsim összeomlása mellett az ország szuverenitásának megmaradásával járna. A rendszerváltást reálisan vagy amerikai, vagy kínai felügyelettel – és jó eséllyel katonai jelenléttel – lehetne csak levezényelni.¹⁵

A szuverenitás megőrzésével erősen összefonódva, de valószínűleg annál is nagyobb súllyal játszik szerepet a KNDK döntéseiben a rezsimbiztonság szempontja. A történelmi tapasztalatok szerint az észak-koreaihoz hasonló rendszerek vezető rétegének egy rezsimváltáskor nemcsak a befolyása kerül veszélybe, de gyakran egzisztenciája és fizikai biztonsága is. Nicolae Ceaușescu (1965–1989), Szaddám Huszein (1979–2003) és Moammer Kadhafi (1969–2011) sorsa intő példa lehet a phenjani vezetés számára. Itt nemcsak a Kim családról van szó, hanem a több tízezresre tehető észak-koreai elitről, amely a párt-, állami és katonai pozíciókat elfoglalja, s amely

13| SUN 2018: 1.

14| SUN 2018: 3.

15| Az északi összeomlás lehetséges forgatókönyveiről lásd például HELVEY 2016: 7–9, RICHEY 2015.

a gazdasági javakat is monopolizálja.¹⁶ Ez a fizikai fenyegetés a magyarázata annak, hogy a belső ellentétekkel terhelt phenjani elit miért zár össze, és miért nem került sor nyílt hatalmi harcra olyan érzékeny pillanatokban sem, mint például a Kim Jong-un hatalomra kerülése körüli időszak. Az országot irányító civil és katonai nómenklátúra a rezsim összeomlásával akkor sem járna jól, ha a leszámolás csak a legfelsőbb vezetőket érintené, hiszen befolyásukat és relatív jólétüket kizárólag a rendszernek köszönhetik. A hatalom átmentése vagy gazdasági érdekeltségekké konvertálása nem lenne könnyű, mert – a legtöbb összeomlott kommunista rendszerrel szemben – Koreában létezik egy másik elit, a dél-koreai, amely versenyképes tudás, tőke és technológia birtokában átvehetné az északi pozíciókat is. Sőt, egy esetleges hirtelen rendszerváltás rövid és középtávon az északi lakosság nagy része számára sem föltétlenül hozna pozitív fordulatot. A legjobb forgatókönyv esetén is – vagyis ha nem kerül sor polgárháborúra, idegen megszállásra, fegyveres hatalomátvételre – az északiak milliói ott állnának már évtizedekkel ezelőtt is elavultnak számító képzettséggel és ismeretekkel, tőke és tudás nélkül, kiszolgáltatva azoknak, akik rendelkeznek mindezekkel (potenciálisan a dél-koreai ipari és mezőgazdasági nagytőkének).

Mindez abba az irányba hat, hogy Phenjan sikeresen tud mindent alárendelni a rezsim fennmaradásának. Ez utóbbit külső és belső, puhább és keményebb tényezők egyaránt fenyegetik, s az ezek elhárítására tett igyekezetek gyakorlatilag a vezetés minden lépését megmagyarázzák – ebből a szempontból Phenjan tulajdonképp a legkiszámíthatóbb szereplő az egész játszmában.

Külső fenyegetésnek elsősorban az USA-t tartják, amely már a koreai háborúban is fegyveresen avatkozott be a félszigeten, azóta sem írt alá békeszerződést, és nem zárja ki az intervenciót (Trump friss fenyegetései mellett gondoljunk csak arra, hogy George W. Bush már 2002-ben a „gonosz tengelyéhez” sorolta a KNDK-t, azzal az Irakkal együtt, amelyet hamarosan meg is támadott¹⁷). Az amerikai offenzívában természetesen partner lenne Dél-Korea, ahol jelenleg is több tízezer amerikai katona állomásozik; s ott van még az USA szövetségi rendszerében Japán is, amely a modern kori történelemben a legsúlyosabb sérelmeket okozta a koreaiaknak. A másik oldalon figyelni kell a kínaiakra is, akiknek ölelése – mint annyiszor a történelemben – könnyen fojtogatóvá válhat, s akiknek hosszú távú stratégiai érdeke Észak-Koreának egy Kína-barát reformkommunista szatellitállammá alakítása lenne.

16| Az észak-koreai elitről lásd HASSIG et al. 2004.

17| GARDNER 2003.